



Tečaj III. V četrtek 31. kozoperska (oktobra) 1850. List 44.

Ovsenjak

(Konec.)

Vsi lovci vkupej pridejo,
Pod gradom vsi se snidejo;
Grajšak pristopi, govori
Le tacih lovcem besedi:
„V nedeljo prvo moj je gód,
Gor v gore zdaj je vaša pót;
V gorah pasó se sernice,
Oj sernice, serné skačné,
I divje koze skačejo,
Se v zelenicah pasejo,
I zajce, zajčkeke plašné,
Pa vjede po germéh lové,
Tje góri v gore pojdemo,
Da kako serno dôbimo,
Da kako kôzo vjahamo,
Al vjedam zajca vzamemo.““

V goré gredó, ž njimi grajšak,
I nese svoje brešno vsak,
Se slehern dobro preskerbí,
Grajšaka nójšnja le teží,
Zatorej vzame majhino
Jedila v svojo torbico.
Al góre góre so goré,
Kdor jih ne zná *), na nje ne gré,
Kdor pa jih zná, se preskerbí,
Si polno torbo naloží.

Še dnéva pól minulo ni,
Že prazna torba je jedí,

*) Namesto: p ó z n á.

Popoldne pride, lakota
 Presilna se že loti ga,
 Pa vtolažiti moč je ni,
 Ker prazna torba je jedi.

Kmet lovec tolče ovsenjak,
 Približa njemu se grajšak,
 Približa se, zaprósi ga,
 Da naj mu kruha kos podá.
 O kak ga jé! kakó mu gre!
 Če tud je čern, se nič ne vpre.

Sam sebi lovec govori:
 „Mogoče nemogoče ni,
 Černjaka nisi jedel še,
 Poznal še ovsenjaka ne,
 Si zobal le potičice
 Iz rúmene pšeničice,
 Na sladkem mleku vméšene
 Sò sladkorjem potrésene,
 Al kruh noben tak ojster ni,
 Da lakota ga ne zmojstri;
 Mogoče nemogoče ni,
 Kar ni, se zná, i se zgodi.“

M. Valjavec.

Vstreljeno žrebè.

Povest po Šmidu.

Žlahtni gospod Branko pride neki večer na tihem v svoj grad na kmetih. Ko v jutro skozi okno pogleda, vidi léta staro žrebè po naj goršem žitu skakati, bercati in škodo delati.

„Kaj bo taka,“ reče svojemu vélikemu hlapcu, „zakaj žrebeta bolj ne varuješ?“ Hlapec se prikloni in pravi: Žrebè ni naše, ampak mlinarjevo. Gredoč ga grem ž njive odtirat, in bom nemarnega mlinarja okaral (okregal).

Na večer gre žlahtni gospod Branko memo mlina, vidi mlinarja na pragu stati in mu reče: „Veš kaj! ako tvoje žrebè še enkrat na njivi najdem, gá bom brez pomislika vstrelil. Mlinar smehoma odgovori: „Le ga, žlahtni gospod! jaz ga ne branim.“

Drugo jutro gospod sopet žrebe na njivi vgle dati, sam seboj reče: „Zlodjev mlinar mi ukljubuje!“ Seže na steno po puško, strelí na žrebè, in ono pri tej priči obleži.

Hlapci in dekle priletijo pod okno in kričijo re-

koč: „Joj, žlahtni gospod! kaj ste naredili? Zakaj ste svoje lepo, mlado žrebe vstrelili? Sebi samemu ste veliko škodo storili.“ Gospod je zdaj spoznal, da se je prenaglil; ali rekel je nato: „Lažnivi hlapec je vse te nesreče kriv; zato mi bode pa tudi žrebe do zadnjega vinarja plačal.

Z lažjo se ne vbrani nesreča,

Sploh se naredi še le večja.

Lepi jezderski konj.

Povest po Šmidu.

Bila je vojska, in v nekem tergu so konjiki stali. Malopridnež, ki je s konji teržil (kupčeval), pa tudi kradel jih vmes, izmakne konjikom ponoči enega naj lepših konj in ga v gošči prikrije. Ko konji odidejo, jaše vkradenega konja daleč v neznan kraj na prodaj.

Prijahal je do nekega mesta, pa noče skozi mesto; zvonaj mesta memo jo potegne. Ravno iz za vogla mestnega ozidja prijezdari, kar na travniku drugo trumo konj zagleda, ki so se ravno k vojaški vaji napravljali. S čim pa trobenta zabučí, skoči konj z gerdunom vprek cestnega jarka, in se med vojaške konje v versto postavi. Na vsako povelje se ročno obrača, poskakuje, dirja in capotá kakor drugi. Konjiki se tepcu posmehujejo, njemu pa od straha prede, da mu od čela kaplje. Ko prenehajo, ga konjiki in njihovi častniki ali oficirji obstopijo. Vojaški poglavar pa ga pisano pogleduje in ga začne prašati: „To je berzen konjiček, mlad in dobro vaje, kako Vam je v roke došel? Tat pravi, da ga je kupil; ali od koga, ni mogel natanko povedati. Dali so ga bolj ostro izprašati, in spricalo se je, da je konja le zmaknul. Po zasluženju je bil pokorjen, kakor se tatu spodobi.

Kdor koli laže ino krade,

V zadrego in v kazen pade.

Južnoruske stépe.

(Odlomek iz Jerišatovega spisa za slovensko berilo 1. latinske šole.)

Slovensko berilo za 1. latinsko šolo — berilo v premilem našem maternem jeziku spisano, se že natiskuje. Kmalo ga bodo učenci dobili, in se ga gotovo veselili, ker bodo v njem v domačih glasih veliko lepega brali, česar dosihmal še niso znali. Svojim preljubim mladim bravcem in bravkam podamo za poskušno nekoliko sprelepega popisa južnoruskih step:

„Radostno se spustil sim po suhem oceanu, voz potaplja v zelenjad se in ko ladja plava . . .“ poje Mickievíč od step. Pač res po suhem oceanu! Dokler oko seže, ne vidiš ničesar, kot neprezérne travate ravnine, brez gorovja in dolin, brez jezera, brez gojzda, brez drevja. Čez in čez nezmerna planota, čez in čez zelena, visoka trava in nizko germovje. Le tu in tam kakšno revno hruškovo drevo v tibi samoti, tu in tam majhna gorica, gomila kakega mongolskega kneza iz starih časov, tu in tam daleč saksebi kaka reka, ki počasno svoje valove črnemu morju v široko krilo pelje: kar pa vse zgine v nezmernej širjavi. Tolika jednoličnost, in vendar — kdo bi si mislil — sopet toliko krasote in vabljivosti!

Čujmo slavnega ruskega pisavca Gogola, kako prelepo nam stepo opisuje:

„Molčé“, pravi, „jezdijo jezdici, v globoke misli minulih časov vtopljeni. Med tim jih je davno že stepa v svoje zeleno krilo sprejela, visoka trava jih je ogernula in skrila očem, in iz suhih valov le černe kapice kozakov še migajo. Žarko solnce že davno na čistem nebu plava in stepo obliva s svojim oživljajočim toplotvornim svitom. Tudi duše kozakov se zdramijo iz globoke zamišljenosti, in serca jim veselo zatreptajo.“

„Če dalje krasnejša se stepa pred njimi razširja. Tu še ni plug prevračal nezmernih valov stepnih rastlin. Jedini konji, skrivaje se v njih kakor v gojzdiču, jih razphavajo. Ničesar v celej naravi ne more biti lepšega. Vsa

poverhnina zemlje se blišči ko zelenozlato morje, v katerem se razsipajo milijoni različnih cvetlic. Iz tanjkih, visokih steblic trave gledkajo modre, rudeče in vijoličnate cvetke; bela detelja z okroglimi kapicami svoje mične glavice vkviško vspenja; pšenični klas, Bog vé od kod zanesen, se v sredi zelene goščave krog sebe ozéra. Pod tanjkimi steblici rastlinja tekajo urne jerebice, vratove gibke raztezaje. Zrak napolnuje tisučerno žuborenje ptičev. Cela veršela jastrobov, se tu in tam v obnebu prikazujejo. Krik vzdignuvše se trope divjih gosi glase, Bog vé od katerega jezera.

Mirnega vzleta travo zapustiv se ribič*) radostno koplje v modrih zračnih valovih. Kalinček se vzdigne v visost, in miga le še ko majhna črna pičica, ali obrnuvši svoje krili proti solncu se sopet zabliška.“

„Tako jezdijo do večera. Zdaj se cela stepa do čista spremeni. Poslednikrat še rumenota žarnega solnca sprelati pisane prostore; potem nagloma zatemné, in skoro viditi je, kako po njih senca beži. Stepa postane temnozelená. Izpari se gostejše vzdigaje vsaka cvetka, vsaka travica duhti — cela stepa razstilja svoje sladke prijetne vonjave. Na temnomodrem nebu se blišče, ko z umetniškim perom živo pisane, široke proge iz rožnega zlata. Redkoma se prikaže kak šopek prezračnih oblacičev, in le veseli vetrič, neposajen ko lahni valčki morja, se ziblje po glavicah stepnih rastlin, komaj lie njenih se dotikaje. Godba, ki je beli dan napolnovala, utihne, vmaknuvši se drugim glasom. Susliki**) glavice pomaljšajo iz svojih lukinj, se igrajo po travi, na zadnje nožice se postavljaje, in se z lahnim piskom po stepi oznanujejo. Črič kobilic se glasneje razlega. Včasi se tudi od kakega samotnega jezera začuje glas labuda, ki ko srebro po zraku doni.“

„Popotniki se vsred polja vstavijo, in si nočno le-

*) Der Kibiz, ptica.

**) Naši braveri še pomnijo, kakšen da je su slik.

žišče pripravljajo. Vkrešejo si oginj, zakurijo, obesijo nad ognjem kotel in si iz turšice variyo kulešo (polento). Po večerji se Kozaki spat vležejo, svoje trudne konjiče na travo spustivši. Navpik iz visočine gledajo nanje nebeške zvezdice. Sliši se celi nebrojni svet gomazni, ki travo napolnuje, celo njegovo piskanje, čverčenje in šumenje, ki se v ponočnej tihoti soglasno sprijema in ko jasna harmonija v ušesa doni. Ako se kdo od njih zdrami in po noči na trenutek vstane, se mu cela stepa posuta zdi z iskrami bliščečih keberčkov. Nebo tu in tam zažari od osvita gorečega terstja, ki ga ob rekah nažigajo, in temna versta labudov k severju letajočih se zabliščava srebrenonožnega zlata, in zdi se, ko da bi rudeči cvetni trakovi po temnem nebu letali. Ni loga, ni gore vgledati, povsod le ta sama, neobmejena, prekrasna stepa!“

(Konec sledi.)

Kratka slovnica slovenskega jezika.

§. 34. Glagol.

(Nadalje.)

Pregib pomožnega glagola: biti.

O č i t n i n a č i n.

Zdajni čas:		Pretekli čas:	Davno pretekli čas:		Prihodni čas:
Edinb. za vse spole	1. sim	sim	bil-a-o	(sim)	bom, bódem
	2. si	si		(si)	boš, bódeš
	3. je	je		(je)	bo, bóde
Dvob. moški	1. sva	sva	bila	(sva)	bova, bódeva
	2. sta	sta		(sta)	bota, bódetā, (bosta)
	3. sta	sta		(sta)	bota, bódetā, (bosta)
Dvob. ženski isred.	1. své	své	bilé	(své)	bove, bódeve
	2. sté	sté		(sté)	bote, bódete, (boste)
	3. sté	sté		(sté)	bote, bódete, (boste)
Višeb. vsih spolov,	1. smo	smo	bili-e-a	(smo)	bomo, bódemo
	2. sté	sté		(sté)	bote, bodete, (boste)
	3. so	so		(so)	(bodo) bojo, bodejo.

P o g o j i v n i n a č i n :

I. zdajni in prihodni:

Edinob.	{ jaz *)	} bi bil-a-o
vsih	ti	
spolov	on-a-o	

Dvob.	{ mi dva	} bi bila
moški	vi dva	
	onadva	

Dvob.	{ mé dvě	} bi bilé
ženski in	vě dvě	
srednji	oné dvě	

Višeb.	{ mi	} bi bili
moški	vi	
	oni	

Višeb.	{ mé	} bi bilé, a
ženski in	vě	
srednji	oné, a	

II. davno pretekli:

bil bi bil	} namreč: jaz, ti, on-a-o
bila bi bila	
bilo bi bilo	

bila bi bila	} namreč: mi dva, vi dva itd.

bilé bi bilé	} namreč: mé dvě, vě dvě, oné dvě

bili bi bili	} namreč: mi, vi, oni

bilé, a bi bile, a	} namreč: mé, vě, oné, a

Ž e l i v n i n a č i n .

Če se pred gori imenovane čase naj postavi, so vsi v želivnem načinu. Bo tedaj:

v zdajnem	času: naj sim, naj si, naj je i. t. d.
v preteklem	„ : naj sim bil, naj si bil, naj je bil i. t. d.
v davno preteklem	„ : naj sim bil bil, naj si bil bil i. t. d.
v prihodnem	„ : naj bom, naj boš, naj bo i. t. d.
v pogojivno prihodnem času:	naj bi bil-a-o, naj bi bili i. t. d.
v pogojivno preteklem	„ : naj bi bil bil, naj bi bila bila i. t. d.

V e l i v n i n a č i n .

Edinob.	{ 1. — 2. bódi 3. bódi	Dvob.	{ bodive bodite šenski bodite	Za edbrj. in vsako 3. osebo se rađe stavijo primerne želivnega načina.
Dvob.	{ 1. bodiva 2. bodita moški 3. bodita	Višeb.	{ bodimo bodite bodo	1. naj sim - naj bom 3. naj je - naj bo 3. naj sta - naj bota 3. naj so - naj bodo. i. t. d.

*) Ker se pogojivni način v vsakem broju záse enako glasi; n. pr. edinobr.: 1. bi bil-a-o, 2. bi bil-a-o, 3. bi bil-a-o itd. se mora, vendar le ondaj, ke-dar je kakšno dvoumje, jaz, ti, on itd. pristaviti.

Nedoločivni način: biti, namenivni: bit. — Priložaji: zdajnega časa: bijoč, a, e (se ne rabi) — prihodnega: bodoč, a, e, — preteklega I.: bil-a-o, — preteklega II.: bivši (za vse spole). — Narečaj (manjka). — Glavno ime: bitje.

(Dalje sledí.)

Raj pod lipo.

Vsaka fara ino podfara v Zilski dolini ima koščato lipo v vasi, na lipi oder za gódce, klopi pod lipo za goste. Kedar pride cérkvanje po letu, se snidejo mladénči in deklice, in se po opraviilu, kar jih je domače soséske, pod lipo zberó, ter mirno na zeléni trati poldne čakajo. Stranski in ptuji ljudje le od daleč glédajo. Kedar zazvoní, se moški odkrijejo, in vse tiho móli. Zvon vtihne, in mlada družba zakrikne, da se po celi okolici glasi. Godci zagodejo, mladenči in deklice naredijo krog lipe koló, in po svoji šegi rajajo, se za roke derzé. Na širokem prostoru novo bariglico na kol nasadijo, da se verti; verh kola venec iz rožic visi. Junaški mladenči na berzih konjih dirjaje mimo prijahajo, ter z železnim drogom bariglici dno izbijajo, da se krog droga posúče. Kdor prvi dno pretuplje, njemu divica, tistega shoda kraljica, vénec na glavo déne, znanci in znanke pa srečo napijejo. Ptujec blízó ne smé, dokler mu starašina ne napije, in: „Pomozi ti Bog!“ reče. Tako so pristni (pravi) Slovenci židane volje.

(Po Šmigocu.)

Drevarji in hrast.

(Basen.)

Ko so drevarji hrast z zagojzdami iz njega narejenimi razbijali, se jim hrast oglasi rekoč: Ne dé mi tako težko, da me je sekira posekala in po tleh zvernula, kakor da me te zagojzde razganjajo.

Veliko bolj nas boli nam po naših domačih kakor po drugih storjena krivica.

Založnica **Rozalija Eger.** — Odgovorni vrednik **J. Navratil.**

V Ljubljani.